EXODUS

Onthulling gedenkteken
17 april 2010

Op zaterdag 17 april 2010 vindt er een herdenkingsdienst plaats ter nagedachtenis van drie Huissenaren. Zij zijn op 21 oktober 1944 tijdens de evacuatie om het leven gekomen.

Nabij de Praets in Arnhem hebben zij andere vluchtelingen geholpen bij de oversteek over de Rijn.
Tijdens de laatste overtocht kantelde hun boot en raakten zij te water.
Nimmer is meer iets van hen vernomen. 65 jaar later wordt stil gestaan bij het drama. De families hebben nooit een tastbare plek gevonden om hun verdriet te gedenken.
Onlosmakelijk verbonden hieraan is de tragedie van de uittocht in oktober 1944. Vele honderden Huissenaren hebben via dezelfde route hun dierbare stadje via de Praets moeten verlaten.

De herdenking van de dood van onze drie moedige mannen is dè gelegenheid om de Exodus te gedenken. Om deze reden zijn bij de herdenkingsdienst en de daaropvolgende onthulling van het gedenkteken naast familieleden, ook mensen aanwezig die met hun eigen herinnering terug denken aan deze zware tocht.

De Scouting zal eer bewijzen aan Henk Lentjes, die op 16-jarige leeftijd het leven verloor. Als voorbeeldig lid van de scouting wordt zijn dappere daad herdacht. De Huissense gilden nemen de zorgtaak serieus, die zij al van oudsher hebben. Zij brengen een eerbetoon aan de drie verdronken Huissenaren door de herdenkingsdienst te begeleiden en respect te tonen tijdens de onthulling van het gedenkteken.

In een breder verband mag niet ongenoemd blijven de positie die het Dominicanenklooster heeft ingenomen ten tijde van de oorlog en de periode na de evacuatie. Tijdens de meedogenloze bombardementen fungeerde het klooster als noodhospitaal. Velen werden er onder schrijnende omstandigheden verzorgd en opgevangen. Na de bevrijding, die aan het vernielde Huissen nagenoeg geheel voorbij ging, heeft de gaarkeuken van het klooster vele teruggekeerde evacuees van dagelijks eten voorzien.

Uit erkenning voor die ondersteuning beginnen de gilden hun tocht door het centrum in Huissen met een ode aan het Dominicanenklooster.
Daarmee wordt dit onderdeel van het verleden bij wijze van spreken gevoegd in de eredienst en de onthulling van het herdenkingsmonument.
Naast de betreffende families krijgt ook Huissen een tastbare plaats om de niemand sparende tragiek van de Exodus te gedenken.

Exodus

Wij gedenken de vlucht.

In september en oktober 1944 diende iedere inwoner van Huissen op last van de bezetter, huis en raad, te verlaten. Velen vluchtten via de diverse veerponten en de Arnhemse brug.

Sinds 7 oktober 1944 was de brug echter niet meer te gebruiken als gevolg van de beschadigingen.

Ook de veerponten waren rond de 20ste oktober nauwelijks nog te gebruiken. De Praets in Meinerswijk bood toen nog een mogelijkheid om naar de overkant van de Rijn te varen.

Veel van de vluchtelingen waren afkomstig van boeren- en tuinderfamilies. Zij woonden in een ring van Centrum Huissen – Bloemstraat - 't Zand en de Hoeve.

Vooral degenen die een eigen familiebedrijf hadden, stelden het vertrek tot het allerlaatst uit.

Tijdens de vlucht werd gevloekt, gebeden en gezwegen.
De droefgeestigheid liet zich vertalen tot een troostliedje.
De teksten spreken voor zich, zoals mag blijken uit het volgende fragment, dat betrekking heeft op deze Exodus.

Toen kwam de grüne Polizei,
en sprak op hoog bevel.
Evacueren moesten wij
en dat nog wel zo snel.
Toen gauw wat goed bijeen gepakt.
verlaten onze grond
verlaten huis en haard en plaats,
waar eens mijn wiegje stond.

Maanden later - omstreeks juni 1945 - keert men huiswaarts.

Het troostliedje krijgt haar slot, zoals blijkt:

Toen keerden wij naar Huissen weer
en wat er van toen vond,
was alles puin en nog eens puin
waar eerst een woning stond.
De wanhoop steeg ons om het hart,
ons Godshuis lag terneer.
Dat alles te aanschouwen,
och, dat doet ons hart zo zeer.

De ontnuchtering was groot en alle ingrediënten waren aanwezig om de oorlog met alle pijn zo snel mogelijk te “vergeten”.

Men moest meteen weer aan de slag. Vaak inwonend bij een familie, waarvan het huis minder was beschadigd.

De wederopbouw vergde alle tijd en energie.

“Ora et labora” was vaak het adagium nog. De strijd om het alledaagse bestaan was zwaar en men werkte lange dagen. Voor een bezinning op het geleden verdriet was vaak geen tijd. Het duurde vaak jaren alvorens de vluchtelingen hun verhalen met de daarbij behorende emoties konden vertellen.

Het witte laken

Het gedenkmonument wordt onthuld door directe familieleden, in aanwezigheid van de burgemeester.
Hiertoe zal gebruik gemaakt worden van een wit laken.
Ten tijde van de grote uittocht in 1944 trokken de vluchtelingen in groten getale over de wegen.
Een sliert van ellende trok over de dijken.
Op de mee gevoerde wagens lagen witte doeken of witte lakens uitgespreid.
Dit was bedoeld om de herkenning voor de piloten in de overscherende vliegtuigen makkelijker te maken.

Door nadrukkelijk aan te geven dat men als burgers op de vlucht was, hoopte men niet verward te worden met vijandelijke activiteiten.
Vandaar dat er voor is gekozen om deze uiting tijdens de Exodus terug te laten komen in de onthulling met een wit laken.
Daarmee staat het witte laken symbool voor de vlucht zelf.

De Betuwe en haar stenen

Steenfabrieken behoorden van oudsher steevast tot het beeld in de Betuwe. De klei om tot de productie van stenen te komen was in ruime mate aanwezig. De steenfabrieken bevonden zich vaak in de uiterwaarden en zorgden voor werkgelegenheid. Zij maakten een belangrijk onderdeel uit van de woon- en werkomgeving van onze drie mannen.
Zowel in de Huissense uiterwaarden, als in Malburgen en Meinerswijk was deze vorm van industrie. De verlaten steenfabriek in Meinerswijk werd door de vluchtelingen gebruikt als locatie om te overnachten, alvorens de tocht naar de overkant van de Rijn werd ondernomen. Om deze redenen is er voor gekozen om de baksteen een belangrijk onderdeel te laten zijn van het monument.

Drie keien van kerels

Tijdens de overtocht raakte de volgepakte boot een over het water hangende kabel. De boot kantelde en de drie moedige mannen raakten te water. Van hen is nooit meer iets vernomen. De oevers waren verstevigd met basaltblokken. De drie voor het gedenkteken geplaatste stenen zijn afkomstig van deze oorspronkelijke locatie. Daarmee symboliseren deze basaltstenen de drie moedige ”keien” van kerels.
De stenen waren de “*stille getuigen*” van het drama.

Een gedenkplaat van metaal

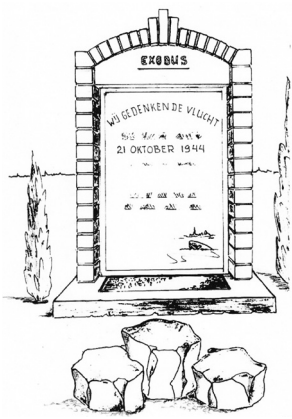

De hardheid van de oorlog komt terug in het gebruik van metaal in munitie, wapens en voertuigen.
Ook de door de mannen gebruikte boot was grotendeels van staal, evenals de over het water hangende kabel. Deze zwaar metalen kabel deed de wankele boot direct kantelen. Die hardheid van leven en dood komt terug in het gebruik van de stalen plaat in het monument. Het graveren van de namen in het staal illustreert de duurzaamheid in het monument ten opzichte van het harde, stalen karakter van de oorlog.
Wij gedenken drie dappere mannen, die op 21 oktober 1944 het leven verloren.
Zij toonden moedig gedrag door andere vluchtelingen behulpzaam te zijn bij die gevaarlijke overtocht. Terwijl zij anderen hielpen bij de overtocht nam de rivier hun leven. Hun liefde en moed leven voort. Hun liefde voor familie en medemens is een bouwsteen gebleken voor onze gemeenschap. Daarvoor willen wij onze waardering laten blijken. Hun moedig gedrag was onbaatzuchtig en krijgt het verdiende eerbetoon van onze gilden en scouting.

Wij gedenken

†

Ter gedachtenis aan

Henricus Arnoldus Lentjes

geboren te Huissen 22 Sept. 1928 en door een noodlottig ongeval omgekomen op 21 Oct. 1944.

Als een goed verkenner, altijd bereid om te helpen, heeft hij voor anderen zijn leven gegeven. Door zijn groote ijver en behulpzaamheid was hij een voorbeeld voor zijn Verkenners-broeders en iedereen hield van hem om zijn heerlijk open karakter.

Hij was de troost van zijn ouders, op wien zij al hun hoop hadden gesteld.

Dierbare Vader en Moeder, God heeft mijn jonge leven gevraagd, maar dit zal U tot troost zijn dat wij eens weer met elkander vereenigd zullen worden. Zoo graag was ik nog bij U gebleven om Uw hulp te zijn, maar wat op aarde niet meer mogelijk is, dat zal ik doen vanuit den hemel en God bidden om U de kracht te geven dit offer te kunnen dragen.

Beste Zusjes, wilt je broertje niet vergeten en blijft voor hem bidden en wilt Vader en Moeder altijd blijven helpen als jullie grooter zijn.

Heer, geef hem de eeuwige rust.

St. Joris, patroon van de Verkenners, wees zijn voorspraak.

Henricus Arnoldus Lentjes
Geboren te Huissen
22 september 1928

De familie heeft in het verleden gezocht naar een tastbaar bewijs voor hun blijvende afwezigheid.

Dit is terug te zien op de drie bidprentjes.

Ter vrome gedachtenis aan

THEODORUS ALBERTUS STRAATMAN

Echtgenoot van

ALBERTA MARIA KLAASSEN

Hij werd geboren te Huissen (Gld.) 14 Maart 1904. Een wreeden dood vond hij op de evacuatietocht 21 Oct. 1944 in den Rijn bij Arnhem.

Wel zwaar heeft God hen beproefd, die niet slechts huis en haard maar ook hem moesten missen, die hun zoo innig dierbaar was.

Met vaderlijke zorg en liefde had hij steeds gewaakt over vrouw en kinderen. Een groote steun was hij in hun leven en onder zijn hoede hadden zij dien verschrikkelijken laatsten tocht aanvaard naar veiliger oord, maar God wilde het anders. De dood kwam, plotseling als een een dief in de nacht. En een onheelbare wonde is geslagen in de harten van zijn dierbaren.

Laat ons aanvaarden vol eerbied Gods raadsbesluit, ook al begrijpen wij het in menschelijke kortzichtigheid niet.

„Zooals het den Heer behaagd heeft, is het geschied, Zijn H. Naam zij gezegend".

„Onbevlekt Hart van Maria, wees zijn toevlucht".

„Alle heiligen Gods, die uw loon bezit in den hemel, jubelt met hem voor Gods troon in alle eeuwigheid".

„H. Jozef, Patroon van de huisvaders, wees zijn voorspraak en de sterkte van zijn dierbaren".

J. A. Blom - R. K. Koster.

K 75

Theodorus Albertus Straatman
Geboren te Huissen
14 maart 1903

N.B. "K 75" op het bidprentje betekent, dat de druk van dit prentje werd verzorgd door de destijds onder Duitse controle staande drukkerij in Amersfoort.

Gedenk in uwe gebeden de ziel van

JOHANNES HENDRIKUS STRAATMAN

Echtgenoot van

JOHANNA JANSEN

Hij werd geboren te Huissen (Gld.) 5 Juli 1901 en vond een wreeden dood in den Rijn bij Arnhem op den evacuatietocht 21 October 1944.

Het is hard, zoo te moeten scheiden van dierbaren: op zijn vlucht voor den dood, vond hij hem. Eén van de velen is hij geworden, voor wie de oorlog het einde van het leven beteekende. Maar troostvol is het te weten, dat ook voor dezen rechtvaardige bij zijn dood het leven niet werd weggenomen maar veranderd in een nieuw en gelukkiger leven. Zijn woonplaats werd nu een veilig rustoord waar hij rust vond en vrede en vreugde, zooals in deze aardsche ballingschap, van strijd en lijden niet te vinden zijn.
Hij was een eenvoudig en diep geloovig christen, een huisvader die liefde had voor vrouw en kinderen.
Zoo zal hij voortleven in de gedachte van hen die hem niet missen konden, van allen ook die hem kenden.
En hun bede voor hem zal zijn: „Ten Paradijze geleiden U Gods engelen. Moge Christus, Die U heeft geroepen U ontvangen en dat Gods heiligen U brengen voor het aanschijn van den Allerhoogste".

Heer, geef hem de eeuwige rust!

Johannes Hendrikus Straatman
Geboren te Huissen
5 juli 1901

De onthulling van het gedenkteken is een erkenning van het geleden verdriet tijdens en na de uittocht.
Deze erkenning en de aanwezigheid van een tastbaar gedenkteken geven aan het unieke drama een diepere betekenis, die ons allen raakt.
Die tastbare herinnering was er al in de vorm van bidprentjes. Omdat er van de verdronken mannen nimmer meer iets vernomen is, wordt de tastbaarheid van de bidprentjes wel heel speciaal.

Het monument moge een tastbare herinnering blijven aan de Exodus in 1944.

Huissen, 17 april 2010

Met dank aan:
Frank Jeurissen Graveertechniek
B.V. Steenfabriek Huissensewaard
Praxis
Fortis Steunfonds Huissen
Burger Initiatief Groep Begraafplaats Huissen–Stad
de Huissense gemeenschap
Gemeente Lingewaard

Martien van Hemmen, april 2010
Lay-out: team communicatie gemeente Lingewaard